

VÄSTERHANINGE UTVECKLINGSPROGRAM

Beslutat av kommunfullmäktige, 10 december 2012

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
Förord	4
Beredningens arbete	5
2. Förslag till reviderat utvecklingsprogram för Västerhaninge	6
2.1 Småstaden Västerhaninge – en målbild	6
2.2 Avgränsning	7
Centrumkärnan	7
Intilliggande områden	7
2.3 Centrumkärnans utveckling	8
Förtätning	8
Kollektivtrafik	9
Överbrygga barriärer	10
Mötesplatser/Aktivitetsytor	10
Tillgängliga grönområden	10
Koppling till stadskärnan	11
2.4 Utvecklingsområden i Centrumkärnan	11
1. Gamla kommunhuset – området söder därom	12
2. Centrumanläggningen	12
3. Kyrkan – Järnvägen	12
4. Området norr om Åby-rondellen	12
Bilaga - Västerhaninges historia, utdrag ur Västerhaninge utvecklingsprogram 2001	14

Postadress
136 81 Haninge

Besöksadress
Rudsjöterrassen 2

Telefon
Växel: 08-606 70 00

Fax/e-post
08-606 81 40
haningekommun@haninge.se

Postgiro
1265-8

Bankgiro
356-5975

1. Inledning

Förord

Haninge kommun har under senare år tagit fram en rad olika utvecklingsprogram. Varje program omfattar i stort sett en kommundel och visar vilken viljeinriktning kommunen har för det aktuella området. För Västerhaninge finns ett utvecklingsprogram som antogs av kommunfullmäktige 2001. I den politiska plattformen för Haninge 2011-2014 ingår att revidera utvecklingsprogrammet för Västerhaninges centrala delar och Tungelsta. Kommunfullmäktige tillsatte 2011 en parlamentarisk beredning för detta arbete. Målet för det reviderade programmet skall vara att skapa ett hållbart samhälle ur ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Beredningen har bestått av följande åtta ledamöter varav fem från den politiska ledningen och tre från oppositionen: *Raymond Svensson* (c) ordförande i beredningen, *Martin Lundqvist* (fp), *Johan Löfgren* (m) t.o.m. november 2011, *Claes Månsson* (m) fr.o.m. december 2011, *Lars Trydell* (kd) t.o.m. maj 2011, *Patrik Romare* (kd) fr.o.m. augusti 2011, *David Sandelin* (Mp) t.o.m. november 2011, *Ove Andersson* fr.o.m. december 2011, *Göran Svensson* (s), *Meeri Wasberg* (s), samt *Jolan Wennberg* (s) fr.o.m. augusti 2011

Beredningen har haft följande tjänstemän till sitt förfogande för arbetet: *Hans Lindberg* planeringsledare/områdesutvecklare, Ksf, sekreterare i beredningen (t.o.m. maj 2012); *Anna Hall* planarkitekt, Sbf samt *Ingrid Hulthage* informationsutvecklare Ksf. Sedan hösten 2012 har Hans Lindberg ersatts av enhetschefen för strategisk planering Rune Andersson samt Elin Lindberg, assistent, båda ksf.

Beredningens ambition har varit att ge stort utrymme för de boende att själva lämna idéer om hur kommundelen skall utvecklas och att också införliva dessa i förslaget till reviderat program

Sedan starten i maj 2011 har det tidigare utvecklingsprogrammet följts upp, en rad olika insatser genomförts för att kommunicera med Västerhaningeborna om kommundelens utveckling samt detta förslag till reviderat utvecklingsprogram utarbetats.

Haninge i november 2012

Raymond Svensson
Ordförande

Beredningens arbete

Uppföljningen av det 2001 antagna Västerhaninge utvecklingsprogram genomfördes i dialoger med berörda tjänstemän på kommunens förvaltningar. I dessa dialoger analyserades hur det tidigare programmet använts och om de där uppdragna riktlinjerna fullföljts i utvecklingsarbetet i Västerhaninge. Beredningen konstaterade med underlag av de inkomna tjänstemannasvaren att det som genomförts inom nämnda områden som helhet ligger i linje med programmet. En betydande del av programmet har påbörjats och detta arbete föreslås fortsätta enligt tidigare riktlinjer. För dessa delar har inte föreskrivits någon bestämd sluttid för genomförandet. Beredningen redovisade denna uppföljning i kommunfullmäktige under våren 2012.

Ovan nämnda redovisning över hur utvecklingsarbetet bedrivits med anledning av 2001 års utvecklingsprogram lämnades också vid ett särskilt informationsmöte i Västerhaninge i januari 2012. Beredningen har också haft en aktiv dialog med Västerhaninges invånare för att få synpunkter och idéer på hur de boende vill att Västerhaninge ska utvecklas. Open Space-seminarium och Future City Game arrangerades under vintern och våren 2011-2012 där många teman och idéer genererades för Västerhaninges fortsatta utveckling. Dessa dialogformer låg därefter till grund för det förslag till reviderat program som sändes ut på samråd. Under beredningens möten har också expertmedverkan skett i frågor rörande bostadsbyggande, trafik, centrumutveckling, kulturminnesvård, m m.

Förslaget till reviderat utvecklingsprogram har också ställts ut på biblioteket i Västerhaninge, där beredningens ledamöter också varit tillgängliga i ett dialogrum en kväll i veckan under våren för samtal med medborgarna om Västerhaninges utveckling. Förslagen har gjorts tillgängliga på kommunens hemsida (<http://www.haninge.se/vasterhaninge>) Medborgarnas synpunkter bildar tillsammans med inkomna remissvar underlag för det slutliga förslaget till utvecklingsprogram, som efter bearbetning lämnas till kommunfullmäktige för beslut. Huvuddelarna i detta förslag har också redovisats vid informationsmöte i Västerhaninge den 25 oktober 2012.

2. Förslag till reviderat utvecklingsprogram för Västerhaninge

Västerhaninges utvecklingsprogram är ett program för Västerhaninges utveckling under kommande 10-årsperiod. Programmet är en revidering och uppdatering av det utvecklingsprogram som antogs 2001 och ska vara en del av kommunens styrning och påverka de kommunala verksamheterna i stadsdelen. Programmet lyfter fram viktiga riktlinjer för arbetet med för att skapa ett långsiktigt hållbart Västerhaninge.

Västerhaninges utvecklingsprogram fyller flera syften. Det ska ge en tydlig bild av kommunens utvecklingsidé – det vill säga kommunens vision av Västerhaninges utveckling. Programmet ska också genom sin inriktning på centrumkärnan fungera som konkretisering av kommande planeringsarbete och fungera som ett stöd för samhällsplaneringen. Det är mot utvecklingsprogrammets riktlinjer som bl a kommande detaljplanearbete ska relateras och programmet blir därmed en vägledning för kommunens samlade insatser i Västerhaninge, liksom för kommunens agerande gentemot regionala och statliga myndigheters beslut som rör Västerhaninge, t ex i frågor rörande infrastrukturutbyggnad, kollektivtrafik, mm.

Utvecklingsprogrammet ska därmed utgöra underlag för kommande detaljplaner för den närmaste 10-årsperioden och kan ses som ett mellanled mellan kommunens översiktsplan och kommande detaljplaner.

Stockholms läns landsting antog 2010 *Regional utvecklingsplan för Stockholms län* och den har som syfte att skapa en gemensam målbild av utvecklingen i regionen fram till 2030 och med utsikt mot 2050. Landstinget konstaterar att Stockholms centrala stadskärna inte ensam förmår att driva på utvecklingen av regionen i tillräcklig takt. Därför vill landstinget att en flerkärnig region utvecklas med *åtta regionala stadskärnor* utöver Stockholm. En av dessa stadskärnor är Haninge.

2.1 Småstaden Västerhaninge – en målbild

Västerhaninge är småstaden som utgör den sydligaste delen av Hanninges regionala stadskärna och ligger inom en halvtimmes resväg från Stockholms centrum. Det är en småstad som idag har potential att själv bli det självklara valet för närboende att utträta alla sina ärenden. Västerhaninge kan med ett mer levande centrum få en förstärkt identitet. Ett centrum som får en miljö där alla känner sig hemma och välkomna. Detta åstadkoms med nya bostäder, förnyelse av butikcentrum, komplettering av kulturutbudet, anläggande och underhåll av nya parker, nya arbetsplatser och verksamheter samt förbättring av tillgängligheten till och attraktiviteten av centrumområdet. Stadslivet berikas med kafé/restaurang och fritidsaktiviteter för ungdomar. Stadsbilden förskönas med vackert formade byggnader, gaturum och platsbildningar, anpassning till det befintliga samt rik plantering. En ökad trygghet skapas med bättre belysning. Närheten till pendeltåg och bussar tas tillvara. Målet är ett hållbart samhälle ur ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Utveckling i dessa områden ska ske med såväl bostäder som verksamhetslokaler, även med hus som är något högre än nuvarande byggnader. Förtätning av centrumkärnan ökar underlaget för både kommersiell och offentlig service och innebär att såväl boende som arbetande och besökande har tillgång till spårbunden kollektivtrafik. Viktigt är också att utvecklingen i dessa områden beaktar behovet av parkeringsytor för bil och cykel i

kollektivtrafiknära lägen, för att därigenom underlätta kollektivresande för dem som inte har direkt närhet till pendeltågstationer. I anslutning till denna utveckling bör också studeras vilka stråk som är viktiga mellan olika målpunkter i Västerhaninge och stärker kopplingen till bostadsområdena söder om centrumkärnan.

2.2 Avgränsning

Centrumkärnan

Västerhaninge är ett geografiskt stort område. I detta utvecklingsprogram har dock fokus främst lagts på de centrala delarna runt pendeltågstation, Västerhaninge centrum, mm, vilket i fortsättningen betecknas som centrumkärnan.

Bakgrunden till denna avgränsning är dels den utbyggnad som redan pågår i områden utanför centrumkärnan, dels att Haninge kommun under åren 2012-2015 arbetar fram en ny översiktsplan, där övergripande fysisk planering diskuteras och beslutas. De tillkommande områden som kan bli aktuella i Västerhaninge kommer att behandlas där och den utbyggnad som idag pågår i områdena söder om tätorten, kan i avvaktan på ny översiktsplan anses fylla efterfrågan på ny mark för exploatering. Därmed kan också noteras att de utvecklingslinjer som formulerades i det tidigare utvecklingsprogrammet i hög grad är på väg att uppfyllas i de detaljplaner som nu är under förverkligande (se nedan).

De program som i fortsättningen gäller för Västerhaninge är detta utvecklingsprogram och den nya översiktsplan som nu arbetas fram.

Intilliggande områden

Utöver utvecklingen i centrumkärnan behandlar utvecklingsprogrammet också vissa intilliggande områden och centrumkärnans koppling till dessa områden. I den fortsatta utvecklingen av Västerhaninge är det därför viktigt att säkerställa och förbättra kontakterna från den centrala kärnan i riktning mot viktiga målpunkter såväl norrut mot naturområden som Jordbro gravfält, Gullringskärret och Hanveden som söderut mot det öppna jordbrukslandskapet söder om Västerhaninge tätort, men också till Hanvedens idrottsplats.

Sedan senaste utvecklingsprogrammet för Västerhaninge 2001 har flera byggprojekt påbörjats och även färdigställts. I programmet från 2001 finns planer om att bygga bostäder på Ribby ängar samt de nya områdena Nedersta och Skarplöt. Området Ribby ängar är färdigställt i sin första etapp och utbyggnad av ytterligare etapper har påbörjats och kommer att inrymma minst 300 bostäder. Nedersta/Skarplöt kommer att kunna ge plats åt ca 600 bostäder. Till dessa områden kan också läggas Prästgården och Åbyområdet/Åbygården och sammantaget har detaljplaner för cirka 1000-talet nya bostäder tillkommit och till stora delar har också byggandet påbörjats. Det innebär att en stor del av den totala utbyggnaden av nya bostäder i Haninge kommun de senaste åren skett genom nya bostäder i Västerhaninge.

Historiskt sett är stora delar av Västerhaninge byggt med utgångspunkt från gamla boplatser med tillhörande gravfält. Man har valt att bo i grusig mark i gränslandet mellan jordbrukslandskap och stora skogar. Det är först i modern tid som bostäder byggs på jordbruksmark, vilket byggnadstekniskt kan vara svårt och många gånger anses som misshushållning med naturresurser. Jordbrukslandskapet är en ekologisk, social och kulturhistorisk resurs. Det innebär att det inte i nuläget är aktuellt att peka ut nya större utbyggnadsområden utanför centrumkärnan.

2.3 Centrumkärnans utveckling

Västerhaninges centrumkärna ska utvecklas till ett centrum med småstadskaraktär, där man främst bygger vidare i, eller i direkt anslutning till områden med god kollektivtrafikförsörjning. För att utveckla småstadskaraktären är det viktigt att det finns ett tydligt centrum med offentliga rum, som till exempel parker och torg. Småstadskaraktären utvecklas också genom en större täthet och genom att utveckla en social och funktionell mångfald (boende, arbete, handel och service ska blandas i samma område).

I utvecklandet av den småstadslika centrumkärnan ska särskild omsorg läggas vid att utveckla bostadsnära grönområden och parker samt att utveckla möjligheterna till ett hållbart byggande, såväl vad gäller energifrågor som beaktande av ekosystemets krav på hänsyn. Med samtidig satsning på attraktiva och säkra gång- och cykelstråk och strävan att överbrygga de fysiska barriärer som finns, blir Västerhaninge centrumkärna attraktiv, hållbar och tillgänglig.

Förtätning

En övergripande inriktning i utvecklingsprogrammet är förtätning av centrumkärnan för att därigenom skapa förutsättningar för boende att ha god tillgång såväl till kollektivtrafik som till annan service. Därför ska i Västerhaninge finnas ett ökat utbud av bostäder, mötesplatser samt kommersiell och offentlig service, med säkra vägar och ökad tillgänglighet för gång-, cykel- och kollektivtrafikanter. Tillgängligheten i stationsområdet bör ses över för att underlätta övergång mellan olika färdmedel och passager. Genom en utveckling av bostäder och service som tillgodoser behoven hos många människor i nära anslutning till pendeltågstationen skapas också förutsättningar för det socialt hållbara samhället. Ett ökat antal boende i centrumkärnan skapar också ett bättre underlag för olika former av service. I det förtätade bostadsbeståndet bör särskilt uppmärksammas att säkerställa ett utbud av bostäder med blandade upplåtelseformer.

Med högre exploatering genom tätare byggande och med högre hus skapas också förutsättningar för de småstadskvaliteter som uttrycks i målbilden och som kan utgöra ett attraktivt boendialternativ i storstadsregionen. Särskild omsorg ska också läggas såväl vid utformning av gaturummet som vid bevarande och utveckling av attraktiva parkområden och torg. I den fortsatta utbyggnaden i läget nära järnvägen ska också beaktas den ökande trafiken, såväl genom planerad ökad turtäthet för pendeltågstrafik som genom den kommande hamnen i Norvik med förväntad ökning av godstransporter, inklusive farligt gods. Miljö- och säkerhetsfrågor bör särskilt uppmärksammas.

Med ett ökat befolkningsunderlag ges större förutsättningar för en utvecklad service och genom omsorgsfullt utformade allmänna platser som torg, parkmiljöer och gång-/cykelstråk ges också förutsättningar för många spontana möten. Småstadens karaktär med folkliv kännetecknas ofta av en god och attraktiv service, inte minst när det gäller butiker och andra servicefunktioner (både kommersiella och offentliga). För att utgöra ett alternativ till handel i större köpcentrum måste det vara lika enkelt att besöka och handla i den lokala stadskärnan, men också ge ett mervärde av att besöka en attraktiv småstad, med allt vad det innebär av trevlig miljö, folkliv och service.

Inte minst är det viktigt att det finns goda möjligheter att ta sig till centrumkärnan, för såväl gående och cyklande som för kollektivtrafikresande och bilburna. Stor tillgänglighet både inom centrumkärnan och via enkel angöring till centrum ökar förutsättningarna för att många människor kommer att nyttja det serviceutbud som finns där.

Detta innebär bl a att följande riktlinjer från det tidigare utvecklingsprogrammet fortfarande gäller:

- *Det nuvarande intrycket av småstad **ska** tas tillvara och förstärkas.*
- *Kommunen **ska** verka för att bygga för ungdomar som vill flytta hemifrån, för människor med särskilda behov, för gamla som behöver flytta till ett mer ändamålsenligt boende.*
- *Växande barnfamiljer **ska** ges möjlighet till ett passande boende.*
- *Ny bebyggelse bör planeras i kollektivtrafikenära lägen.*
- *Framtida planering och byggande i tätorten **ska** ta hänsyn till kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer.*
- *Det **ska** vara möjligt att cykla och gå i Västerhaninge bekvämt och trafiksäkert: till skolan, arbetet, affären, fritidsnöjet, centrum, pendeltågsstationen, till andra kommundelar och även till havet.*
- *Längs huvudvägar och 50-vägar **ska** det finnas gång/cykelbanor skilt från biltrafiken.*

Kollektivtrafik

En av de bärande idéerna bakom förtätning och byggande i anslutning till kollektivtrafik är att skapa förutsättningar för resurseffektivitet i transporter. Med utbyggnaden av dubbelspår till Tungelsta och i förlängningen till Nynäshamn skapas förutsättningar för ökad turtäthet för pendeltågen och därmed ännu bättre kollektivtrafikförbindelser för Västerhaninge. Det är i det sammanhanget viktigt att stationsområdet utvecklas för bra övergångar mellan anslutande bussar och pendeltåg, liksom plats för säkra och attraktiva infartsparkeringar för cyklar för dem som bor inom cykelavstånd till stationen.

Därtill är det också angeläget att parkeringsmöjligheter skapas för dem som tar bilen till stationen, såsom infartsparkeringar. Möjligheten att bygga underjordiskt garage bör utredas.

Här bör också utvecklas möjligheten till koppling mellan infartsparkering och SL-resor för att skapa enkel och attraktiv övergång till kollektivtrafik. Över huvud taget är det viktigt att planeringen utgår från att förenkla vardagslivet för Västerhaningebor så att det är bekvämt att resa till och från Västerhaninge centrum samt att utföra sina dagliga inköp i anslutning till ett eventuellt pendlande.

Överbrygga barriärer

Den höga belastningen på Tungelstavägen är en särskilt viktig fråga att hantera såväl ur framkomlighets- och trafiksäkerhetssynpunkt som ur ett mera allmänt miljöperspektiv, med buller, avgaser, etc. Den utgör tillsammans med järnvägen en kraftig barriär mellan Västerhaninges norra delar och centrumanläggningen. Här måste kommunen tillsammans med Trafikverket och andra intressenter arbeta för att såväl allmänt öka säkerheten som att skapa förutsättningar att via attraktiva och säkra gång- och cykelstråk passera väg och järnväg. Möjligheterna att bygga såväl broar som ljusa och öppna tunnlar ska prövas. För att nå målbilden av småstad krävs att Tungelstavägen utvecklas i riktning mot karaktären av en lokalgata i stället för en genomfartsled för tung trafik. På sikt måste därför den tunga genomfartstrafiken ledas via andra vägar till väg 73, vilket skulle bidra till ökad framkomlighet och säkerhet för trafikanter.

Likaså är det angeläget att identifiera säkra och attraktiva gång- och cykelstråk, dels inom centrumkärnan, dels till andra delar av Västerhaninge och då inte minst till platser som Hanveden, där olika sträckningar bör studeras. Sammankopplingen med regionala stråk till andra kommuner som Jordbro och Handen samt till Tungelsta, respektive Årsta Havsbad är angelägna satsningar.

Mötesplatser/Aktivitetsytor

Genom en förtätad centrumkärna, där attraktiva gångstråk, torg och utvecklade parkområden ingår, ges också många tillfällen till spontana möten mellan människor. I ett fortsatt planarbete i Västerhaninge bör möjligheten att också skapa andra mötesplatser för blandade åldrar prioriteras. I detta utvecklingsarbete är det viktigt att försöka skapa ett brett engagemang även från andra intressenter än kommunen. Möjligheter som kan studeras i det kommande arbetet är exempelvis: badhus hopkopplat med motionshall, café, lek- och motionspark i närheten av det centrala Västerhaninge. Ett annat exempel kan vara att det gamla kommunhuset utvecklas till allaktivitetshus med lokaler för umgänge, bibliotek, kultur och för föreningsverksamhet.

Även utveckling av lokaler som kan nyttjas för såväl skolidrott som för det övriga föreningslivet bör också komma till stånd. Generellt sett är det viktigt att skapa platser för motion och andra friskvårdsaktiviteter, som vänder sig till olika åldrar. Där så är möjligt bör också i planskedet reserveras mark för bostadsnära odlingslotter, vilka utöver den konkreta odlingen också i hög grad fungerar som mötesplatser.

Tillgängliga grönområden

Västerhaninge har en stor tillgång till natur och strövområden. En viktig uppgift är att göra dessa områden tillgängliga för Västerhaningeborna men även att skydda dem mot exploatering och överutnyttjande. Bäckravinen vid Nytorp ska göras mer tillgänglig utan att ta bort den vilda karaktären. Grönstrukturen ska utvecklas och ges ökad tillgänglighet, t.ex. genom skyltning och informationstavlor vid entréer till grönområden/gröna kilar, t.ex. till Hanveden, Gullringskärr, men även ut i det öppna landskapet söder om Väs-

terhaninge. Det finns också behov av upprustning och utveckling av Hanvedens idrottsplats, t ex rensning av träd och buskar samt upprustning infarten.. Likaså finns stort behov av att rusta upp idrottshallen i Ribby.

Koppling till stadskärnan

I den regionala utvecklingsplanen för Stockholms län (RUFSS 2010) poängteras betydelsen av att kommande tillväxt sker i åtta regionala stadskärnor, utöver centrala kärnan Stockholm. Haninge är en av dessa regionala stadskärnor och i kommunen pågår utvecklingsarbete med utgångspunkt från kommunens utvecklingsprogram för den regionala stadskärnan. Västerhaninge är den sydligaste delen av stadskärnan och därmed en viktig del i utvecklingsarbetet.

En av grundtankarna i RUFSS 2010 är att tillväxten i första hand ska ske i förtätade stadsbildningar med goda kollektivtrafikförbindelser. I enlighet med detta bör fortsatt utvecklingsarbete i Västerhaninge koncentreras till centrumkärnan vilket stödjer ambitionen om lokala centra även i Haninge kommun. Det är också viktigt att i det sammanhanget peka på betydelsen av säkra och väl fungerande förbindelser såväl med den centrala kommunkärnan Haninge som med andra centrumbildningar som Jordbro och Tunghuset. Tidigare förda diskussioner om gång- cykel- och kollektivtrafikförbindelser, inte minst via arbetsplatsområden som Håga industriområde och Jordbro företagspark är här aktuella.

2.4 Utvecklingsområden i Centrumkärnan

I syfte att arbeta i riktning mot målbilden ”Den hållbara småstaden” är omvandlingen av de centrala delarna av Västerhaninge primärt fokus. Det är i direkt anslutning till pendeltågstationen och där anslutande busslinjer som den högsta tillgängligheten till kollektivtrafik finns och det är där det redan i dag finns förutsättningar för ett ”småstadscentrum”. Såväl kommersiell som offentlig service finns etablerad, liksom flera traditionella samlingspunkter för såväl organiserade som spontana möten.

Den fortsatta utvecklingen bör bygga vidare på den tradition av centralpunkt som Västerhaninge centrum utgör, därigenom kan underlag för såväl service som folkliv stärkas, till gagn för såväl ekologisk som social och ekonomisk hållbarhet. För att åstadkomma småstadens karaktär finns några olika delar av Västerhaninges centrum som bör utvecklas. Kärnan i centrum är centrumanläggningen och pendeltågstationen och det är runt dessa målpunkter som olika utvecklingsinsatser bör ske, där de viktigaste inslagen är förtätning med bostäder och verksamheter, samt insatser för ökad tillgänglighet och överbryggande av barriärer.

I följande text redovisas några områden i centrumkärnan som redan i det tidigare utvecklingsprogrammet diskuterades som utvecklingsområden. Kommande utvecklingsarbete i centrala Västerhaninge bör inriktas på dessa och hela eller delar av centrumkärnan bör bli föremål för fortsatta studier i form av program/utvecklingsplaner.

Nedan följer några av de möjliga inriktningar som bör studeras. De bör i det fortsatta utvecklingsarbetet ses som exempel på hur Småstaden Västerhaninge kan omvandlas och förtätas.

1. Gamla kommunhuset – området söder därom

Område 1 innefattar området från och med det gamla kommunhuset till och med vårdcentralen och inkluderar också parken däremellan. Här kan med fördel en översyn göras i syfte att knyta samman området och överväga infartsparkeringar i direkt anslutning till Nederstaleden och Centrumvägen. Gamla kommunhuset kan genom ombyggnad tillsammans med den intilliggande parken bli en attraktiv mötesplats.

2. Centrumanläggningen

Centrumanläggningen kan byggas på med flera våningar. Det kan skapa förutsättningar för både bostäder och verksamheter, t ex verksamheter som i dag finns i andra delar av Västerhaninge. Det kollektivtrafiknära läget gör området lättillgängligt såväl för boende som för besökare. För att handeln ska uppfattas som attraktiv bör också behov av tillfartsvägar och parkeringsplatser tillgodoseas. Centrum måste som helhet vara ett fungerande och inbjudande centrum där man kan lösa flera vardagliga ärenden på en gång. Bostäder och/eller verksamheter ovanpå centrum gör området mer levande och attraktivt samt ökar förutsättningarna för service och mötesplatser.

3. Kyrkan – Järnvägen

Område 3 sträcker sig mellan kyrkan och järnvägen och gränsar i övrigt till Centrumanläggningen och Nynäsvägen. Området bör utvecklas till ett bostadsområde och med möjlighet till verksamhetslokaler i bottenvåningen. Här liksom i övriga centrumkärnan ska hushöjder högre än de hittills förhärskande accepteras, för att därigenom förstärka stadskänslan och möjliggöra en högre exploateringsgrad i de centrala lägena. I omvandlingen av området bör också trafiklösningar ses över och ny sträckning av tillfartsväg till Centrum prövas. För de inom området befintliga byggnaderna bör prövas i vilken utsträckning de ska vara kvar, flyttas alternativt rivas.

4. Området norr om Åby-rondellen

Område 4 avgränsas av järnvägen och bostadsområdet Åby samt delas av Nynäsvägen. Området bör studeras med inriktning på att kunna kompletteras med främst fler bostä-

der för att redan vid infarten till Västerhaninge skapa en stadskaraktär med en attraktiv entré. Mellan Nynäsvägen och järnvägen bör utredas möjligheten till infartsparkeringar, alternativt verksamhetslokaler. Området är dock bullerstört från såväl järnväg som Nynäsvägen. En förutsättning för utveckling av området är också att det skapas säkra och attraktiva förbindelser till centrum så att såväl Nynäsvägen som järnvägen kan passeras på ett tryggt sätt. Dessa förbindelser kan också utgöra en del av kopplingen mellan centrumkärnan och Hanveden.

VÄSTERHANINGE UTVECKLINGSPROGRAM

Bilaga till
VÄSTERHANINGE
UTVECKLINGSPROGRAM

Västerhaninges historia
(Utdrag ur Västerhaninge utvecklingsprogram 2001)

VÄSTERHANINGES HISTORIA – EN SAMMANFATTNING

Ca 8000 år f Kr försvann inlandsisen från Västerhaningetrakten och landhöjningen satte igång. Havsbotten i området höjde sig och blev en skärgård långt från närmaste fasta land som låg i Närke trakten.

Ca 5000 år f Kr låg havets strandlinje i den nordöstra utkanten av dagens tätort Västerhaninge. I stort sett hela det område som berörs av utvecklingsprogrammet låg fortfarande under vatten. Stenåldersmänniskorna hade sina bosättningar nära stranden och levde på att fiska, jaga och samla ätbara växter. Människorna fanns på Södertörn troligen sedan minst tvåtusen år.

Under yngre stenåldern som tog vid ca 4000 år f Kr, fick jordbruk och boskapskötsel ett litet inflytande i ekonomin.

Ca 2500 år f Kr hade det mesta av marken där tätorten av i dag ligger blivit fast mark men fortfarande med en nära anknytning till havet. (Se bild)

Ca 1800 år f Kr började människorna bosätta sig mer permanent i trakten. När havet drog sig tillbaka lämnade det efter sig bördiga jordar som det gick lätt att försörja sig på. Då lades grunden till det som i dag är tätorten Västerhaninge. Jordbruk och boskapskötsel dominerade vid den här tiden ekonomin och skulle fortsätta att göra det i nästan 4000 år ända fram till senare hälften av 1900-talet.

Åbygravfältet, som troligen var ett av de större gravfälten i Mälardalen, var i bruk under den äldre järnåldern (Ca 500 f Kr-500 e Kr).

Under yngre järnåldern (ca 500-1050 e Kr) får kulturlandskapet dvs. bebyggelse, åkrar mm i Västerhaninge troligen den struktur som sedan har bevarats ända in på 1900-talet. Många av ortnamnen i Västerhaningebygden har sannolikt också uppstått under samma tid. Även runstenarna kom till under den här tiden.

Ca 1000 e Kr börjar troligen bygden att kristnas. Den nuvarande kyrkans äldsta delar tycks dock vara från 1200-talet. Ca 1000 e Kr börjar antagligen också ett mer sammanhängande vägnät att uppstå, även om vägarna länge bara var stigar.

Första belägg av ortnamnet Västerhaninge är daterat omkring 1314. Namnet skrevs då Westrahanunge. Även Ribby, Nedersta och Fors är skriftligt belagda sedan 1300-talet.

1350 härjade Digerdöden.

1641 brann kyrktornet på Västerhaninge kyrka.

1710 härjade pesten.

1731-34 uppfördes troligen tingshuset, från början bara i en våning.

1800 hade Västerhaninge socken 1144 innevånare.

1831 förstördes nästan hela kyrkan av brand. Den fick efter återuppbyggnaden sitt nuvarande utseende.

1834 blev Västerhaninges första skolhus färdigt

1855 var sista avrättningen vid galgstenen intill Nynäsvägen.

1900 hade Västerhaninge församling 2063 innevånare.

Den 28 december 1901 öppnades järnvägen Stockholm-Nynäs. Nynäsbanan blev en av de viktigaste faktorerna för Västerhaninges utveckling under 1900-talet, men det var först efter 1950 som man kunde se effekten ordentligt.

Troligen 1910-15 togs fotot nedan i Västerhaninge.

1918 flyttade Västerhaninge folkhögskola från Tungelsta till Västerhaninge.

Någon gång mellan 1920-24 kom elström och elektriskt ljus.

1921 startade Berga lantbruksskola.

Under 1920 och -30 talen hände en del med vägarna i Västerhaninge när biltrafiken började komma igång. 1922 byggdes en bro över järnvägen norr om stationen, 1926 byggdes Österhaningevägen, 1932 byggdes Tungelstavägen och ersatte den gamla häradsvägen och 1933-34 rätades Nynäsvägen. Under de här årtiondena eller omedelbart innan byggdes troligen också det finförgrenade vägnätet för villabebyggelsen sydväst om kyrkan.

Under första hälften av 1900-talet var tvättverksamhet en viktig egen näring eller ett komplement till jordbruksverksamhet. Troligen fanns det ett hundratal tvätterier i hela Västerhaninge församling på 1940-talet. Det fanns samtidigt några trädgårdsmästerier inom utvecklingsprogrammets område, men den absolut övervägande andelen av dessa låg i

Tungelsta.

1950 hade Västerhaninge församling 3385 innevånare.

1953 uppfördes det första flerfamiljshuset i Stiftelsen Västerhaninge Bostäders regi på Ekstigen 2-4. Som motpol till stiftelsens hus på Ekstigen byggde man Åbygårdarna som är en bostadsrättsförening. Under perioden 1953-1970 uppfördes de flesta flerfamiljshusen i Västerhaninge.

Ribbyskolan, Ribbybergsskolan, Parkskolan och Nytorpsskolan kom till under perioden 1954-1971.

1954 uppfördes Västerhaninges kommunalhus.

1959-60 började företagen etablera sig i Håga industriområde.

1962 invigdes folkhögskolans nuvarande lokaler.

1969 invigdes Västerhaninge köpcentrum.

1971 bildades Haninge kommun av Väster- och Österhaninge kommuner.

1972 hade Västerhaninge församling 15506 innevånare vilket innebar att befolkningen nästan hade femdubblats på 22 år.

1973 börjar pendeltågtrafiken.

1985 uppfördes Mormontemplet.

1996 öppnades motorvägen mellan Jordbro och Fors. Största delen av genomfartstrafiken mot Nynäshamn slutade då passera Västerhaninge centrum. Samma år invigdes också det nuvarande stationshuset och dubbelspåret öppnades.

1999 hade Västerhaninge församling 15659 innevånare. Folkmängden hade då i stort sett varit konstant sedan 1972.

Mer om detta går att läsa i "Västerhaninge, historia och kulturhistoria" en separat skrift som kompletterar Västerhaninge utvecklingsprogram.

NATUR- OCH KULTURLANDSKAP

Programområdet omfattar i stort sett två skilda naturtyper – det bergiga Hanveden i norr och det mer plana, öppna jordbrukslandskapet i söder som är en lätt kuperad sprickdal. En grusås löper genom området i nordostlig – sydvästlig riktning. Grusåsen är en isälvsavlagring och kallas Stockholmsåsen, järnvägen som också löper genom området följer denna grusås.

Nyttjandet av naturresurser i kulturlandskapet

Grus är en ändlig naturresurs som bör hushållas med, särskilt med tanke på att grusåsar också är viktiga grundvattentäkter. Jordarten har en avgörande betydelse för markanvändningen – grus är bra att bygga hus på, lerjord passar för odling. Detta är en bild som bekräftas av fornlämningsmönstret. Stora delar av Ribby och Åby består av isälvsand, här finns ett par stora gravfält från järnåldern som visar på tidig bosättning. Söder om Västerhaninge finns olika sorts lerjordar som brukas eller har brukats, boplatser från bronsåldern och framåt återfinns på impediment i landskapet (läs mer i Kulturmiljöavsnittet). Under 1900-talet har bostäder byggts på lerjordar vilket ibland lett till sättningsskador och dräneringsproblem, särskild omsorg krävs vid byggnation. Områdena vid Skarplöt, Nedersta och Ribby ängar, som förslås för ny bebyggelse, består av olika lersorter som kan ställa krav på särskilda åtgärder vid exploatering. I det äldre kulturlandskapet söder om Västerhaninge finns en del lövskog.

Naturvärden

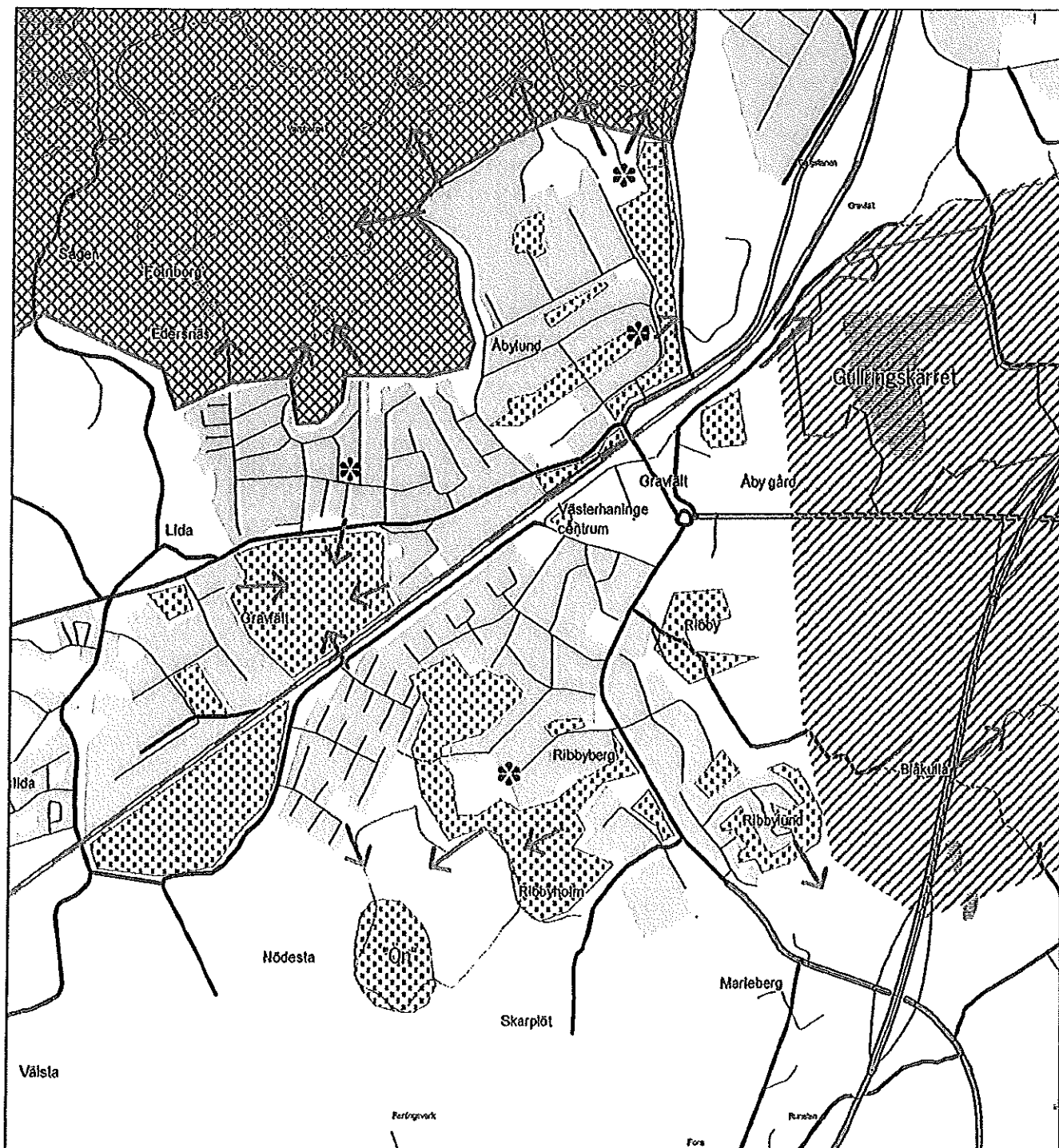
Någon speciell naturinventering har inte gjorts i Västerhaninge. I den kommunomfattande inventering som gjordes i början av 1990-talet finns endast ett område med inom programområdet – "Ön", en stor åkerholme söder om Västerhaninge som är ett välbesökt promenadområde. Området beskrivs som intressant med blandad skog, stor flora och fauna och intressanta lavar, svampar och ryggradslösa djur (evertebrater).

Hanveden, som är en sk värdekärna för djur- och växtlivet, är en stor skog som ansluter till Västerhaninge i norr. Här finns vidsträckt och karga hällmarksområden, myrmarker, idylliska skogssjöar och gamla granskogar där det finns gott om svamp och bär. Tornberget, Stockholms läns högsta topp, finns i väster. Stora delar av Hanveden betecknas också som ekologiskt särskilt känsliga områden. Här finns stora hällmarker med tunt jordtäckte som är mycket utsatta för luftföroreningarnas försurande inverkan. Öran och Riddartorpsmossen i Hanveden finns med i Länsstyrelsens förslag till Naturkatalog. Öran är en sjö med intressant växt- och djurliv, flera rödlistade arter har påträffats i och omkring sjön. Riddartorpsmossen med sitt 4 meter tjocka torvlager har ett högt geologiskt värde.

Öster om Västerhaninge finns naturreservatet Gullringskärret med meterhöga ormbunkar och nästan tropisk frodighet. Gullringskärret har under årens lopp vuxit igen till en sumpskog och har många mossor, både vanliga och sällsynta. Området är ett ekologiskt särskilt känsligt område pga mycket kalkhaltigt grundvatten som bildar "källkärr" och finns även med i länsstyrelsens naturkatalog.

Vatten

Den stora grusåsen i nordost tryggar Västerhaninges vattenbehov även om det idag inte finns behov av att utnyttja denna vattenreserv. I Åby och Ribby är grundvattentillgången god medan den i övriga områden i Västerhaninge varierar beroende på jordart. Består marken av lera eller silt kan det finnas mycket vatten under, men marken har låg genomsläpplighet. I berggrunden är grundvattentillgången enligt Statens Geologiska Undersökning (SGU) mindre god i hela programområdet. Västerhaninge omfattas i väst av Husbyåns avrinnings område och i ost av Vitsåns avrinningsområde. Genom programområdet flyter Nytorpsbäcken, Hågaån och Vitsån.

Grönstruktur

Närhet till natur, frisk luft och vatten påverkar människors hälsa positivt. I bebyggd miljö används så mycket energi till att sälla alla intryck att vi också behöver vistas i naturen där hjärnan kan ta in intrycken på ett mer spontant sätt istället för att behöva prioritera dem. Grönstrukturen borgar för en mångfald av djur och växter som i sin tur ger pedagogiska upplevelser för barn och vuxna. Stigar, bussförbindelser, parkeringsmöjligheter och serveringar ökar tillgängligheten. Det är viktigt att entréerna till grönområdena görs attraktiva genom exempelvis skyltning.

Med grönstruktur menas det system av alla gröna områden från stora opåverkade områden, som kanske utnyttjas för längre utflykter och som också härbärgerar den största artrikedomen, till de lekplatser och parker som finns inne i bostadsområden.

Värdekärnor och kilar

I Stockholmsregionen är bebyggelsen koncentrerad till de stora kommunikationslederna och mellan dessa återfinns stora gröna kilar som leder från landsbygden och in mot staden. Dessa kilar är grundstommen i regionens grönstruktur, i de inre delarna av kilarna finns sk värdekärnor.

Värdekärnorna är minst tre kvadratkilometer stora och omfattar oftast både skog, sjöar och mer öppna landskap, de har också sådana kvaliteter att djurarter kan fortplanta sig och leva kvar i området på lång sikt. I värdekärnorna kan människor uppleva tystnaden.

Västerhaninge ligger i nära anslutning till en av länets stora värdekärnor – Hanveden. I öster tar kilområdet Österhaningebygden vid som i sin tur ansluter till två andra värdekärnor; Tyresta och Sandemar-Stegsholm. Hanveden är nästan helt fri från bebyggelse och vägar och har med sina vidsträckt skogar vildmarkskaraktär. Hanveden är ett flitigt utnyttjat rekreationsområde, mer lättillgängligt för de som bor i Västerhaninges norra del men också för alla som under lite längre utflykter vill leva vildmarksliv.

Bostadsnära grönområden

Haninge kommun äger och förvaltar en hel del parkmark i Västerhaninge. Den park som man lagt de största insatserna på är Åbyparken där det finns dammar, bollplaner och en lekplats. Här finns det behov av nya gångvägar som binder ihop det långsmala området på ett bättre sätt än idag då det bara finns stråk för att passera igenom parken. Öster om Åbylund finns en fin bäckravinsområde som är ett populärt promenadstråk.

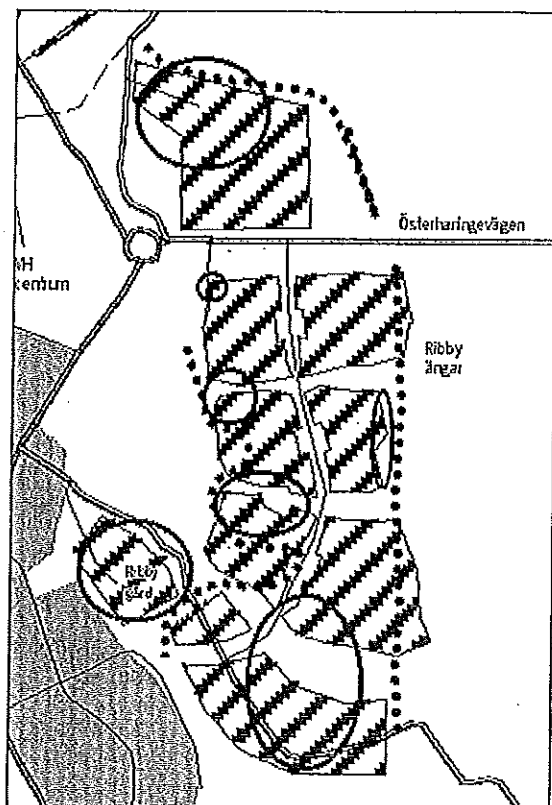
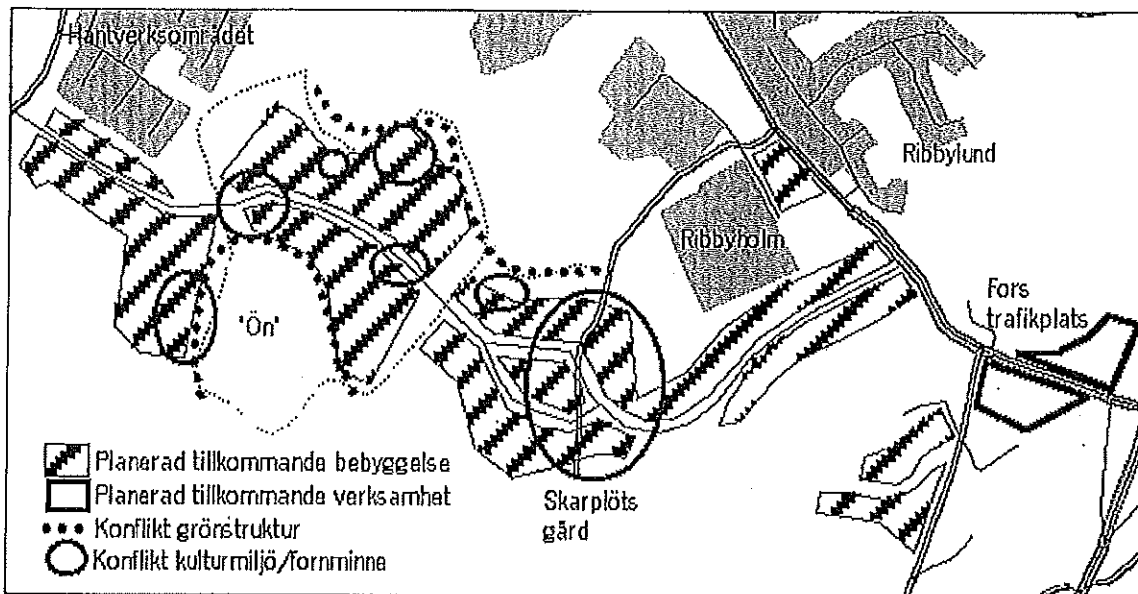
Det finns planer på att göra om bollplaner på olika håll i Västerhaninge till t ex basketplaner och eventuellt en skateboardbana på något lämpligt ställe.

Vid Ribby gård finns en stor gammal igenvuxen trädgård som skulle kunna, åtminstone delvis, återställas till vad den en gång var. Storleken på området som kan återställas och bli en offentlig park, kan anpassas efter planerad tillkommande bebyggelse i området. Ribby gårds ägor var en gång i tiden enorma, stora delar av dagens Västerhaninge tätort är byggt på Ribby gårds gamla ägor.

I Haninge kommuns grönplan beskrivs i stora drag norra Västerhaninge som ett område med brist på bostadsnära naturmark och södra Västerhaninge som ett område med brist på promenadområden. I Västerhaninge centrum och områden åt sydväst anges det vara brist på både bostadsnära naturmark och promenadområden. I söder finns stigar och promenadstråk i det mer öppna jordbrukslandskapet som består av odlad mark uppbrutet med åkerholmar och skogsdungar, medan behovet av promenadområden i norr tillfredsställs av Hanveden som beskrivits ovan. Norr om järnvägen men söder om Jägartorp finns ett ganska stort skogsparti, Örnberg. Här finns gott om stigar och cykelvägar och området används bl a av Mulleskolan.

Konflikter mellan tillkommande bebyggelse och grönstrukturen

Söder om Västerhaninge tätort planeras ca 500 nya markbostäder uppdelat på två områden – Nedersta och Skarplöt (läs mer i Bebyggelseavsnittet och se kartor nedan). I dessa områden krävs särskild omsorg för grönstrukturen. De nya bostäderna är schematiskt inplanerade på sådan mark som idag är öppen jordbruksmark, det som idag är sammanhängande skogsbevuxna områden kommer att sparas. Upplevelsen av det öppna landskapet kring dessa åkerholmar kommer dock att gå förlorad i närheten av Västerhaninge tätort. Öster om Västerhaninge finns planer på bostadsområden i flera etapper vid Prästgården och på Ribby ångar. Här kommer en bit av det historiska odlingslandskapet att byggas bort. Vid Ribby gård finns en stor konflikt där exploateringsidéer kolliderar med både värdefulla grönområden och fornlämningar.

KULTUR- OCH BEBYGGELSEMILJÖER

Fornlämningar är skyddade enligt lag, de får inte avlägsnas, flyttas eller på annat sätt skadas. Som underlag för detta utvecklingsprogram har en arkeologisk förstudie genomförts av Riksantikvarieämbetet. Denna förstudie är en kunskapssammanställning och har, förutom att nya fornlämningar registrerats, resulterat i att ett antal områden ringats in som troliga fornlämningsområden. Förstudien finns tillgänglig på avdelningen för Samhällsbyggnad. I kommunens kulturmiljöprogram från 1980 återfinns en del av helhetsmiljön Fors inom planområdet. Flera kulturhistoriskt värdefulla byggnader finns i Västerhaninge med (se karta).

Västerhaninge reser sig ur havet och människor flyttar in

Under stenåldern bestod nuvarande Västerhaninge av skärgård dit människor tog sig för att fiska och jaga, de äldsta boplatserna som hittats finns norrut, i Hanveden, och är ungefär 7 000 år gamla. Först för cirka 4 500 år sedan, under yngre stenålder, befann sig Västerhaninges nuvarande centrala delar på torra land. De äldsta boplatserna som hittats i Ribby i Västerhaninge är från bronsåldern (1800-500 f Kr). De vanligaste typerna av fornlämningar från bronsåldern är rösen, stensättningar och skålgropar på hällar. Andra lämningar har ofta plöjts bort genom åren. Vid Ribby och vid Åby gård finns bytomter som har belägg från medeltid, mycket tyder dock på att de är ännu äldre.

Markanvändningsmönstret med boplatser, åker och betesmark tros ha varit stabilt genom både bronsålder och äldre järnålder, sedan – i skiftet mellan äldre och yngre järnålder – skedd en förändring. Bosättningar och dess gravfält övergavs, denna förändring i markanvändningen berodde sannolikt på flera saker; införande av tvåsåde, pestepidemier och politik. Åbygravfältet i Västerhaninges centrala delar, Nederstagravfältet och Jordbrogravfältet är från äldre järnålder. Åbygravfältet är sönderskuret av vägar och andra exploateringar men tros ha varit ett av de största i Mälardalen. Under den utgrävning som utförs under sommaren 2000 har flera brandgravar och det så kallade templet från folkvandringstid hittats som arkeologerna tror bidrar till att bättre förstå järnålderssamhället i Västerhaningetrakten.

Dagens bebyggelsemönster börjar ta form

Under yngre järnålder (500 – 1050 e Kr) antog landskapet och bebyggelseenheter den form som de i stort sett har än idag. Det som då var gårdar och byar med gravfält och runstenar återfinns i skriftliga källor från medeltid och finns även idag, exempel är Nedersta (Nödesta) bytomt och Fors by. Ribby bytomt, som ligger strax sydost om Ribbyskolan, saknar gravar och andra tecken på bosättning från yngre järnålder, men de kan vara bortplöjda under århundradenas lopp. Ribby är ändå ett av Haninges mest fornlämningstäta områden.

De senaste 100 åren har inneburit stora förändringar i kulturlandskapet. Ny teknik har gjort det möjligt att även plöja upp hagmarker för odling och när järnvägen kom till bygden förändrades bebyggelsemönstren radikalt. Förr byggdes vägar dit folk bodde, nu byggdes bostäder där kommunikationerna fanns. I och med järnvägsförbindelsen med Stockholm blev det möjligt att starta verksamheter som trädgårdsmästerier och tvätterier i Haninge, under de första decennierna på 1900-talet var antalet tvätterier över 100 i kommunen.

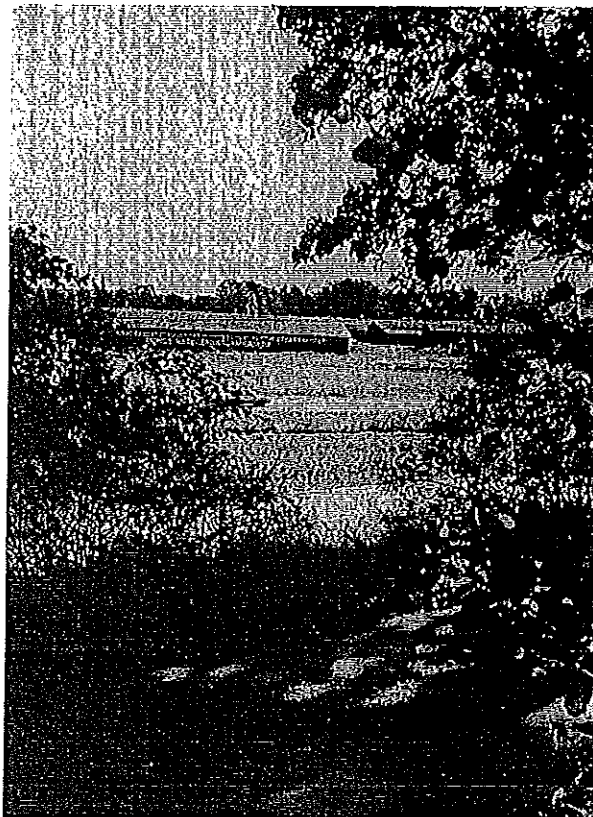
Område värdefullt för kulturmiljövården enligt kulturmiljöprogram

Söder om Västerhaninge finns ett fint kulturlandskap vars centrum utgörs av Fors by. Sitt namn har byn fått efter Vitsån som här och där är ganska strid. I slutet av 1600-talet hade Fors by fyra gårdar samt såg och kvarn som fick kraft från Vitsån. På 1800-talet fanns ett av alla de gästgiverier som var så strategiskt viktiga för transportsystemet vid denna tid.

Här finns gravfält, stensättningar, husgrunder och många exempel på landsbygdsbebyggelse från sekelskiftet 1800-1900 med torp och gårdar. Den största gården vid Fors är en välproportionerad, reveterad manbyggnad i två våningar, byggd 1937.

Kulturhistoriskt värdefull vägmiljö

Ett intressant kulturhistoriskt minne finns vid Fors. Där kan man samtidigt se tre generationer av Nynäsvägen. Närmast kameran gömmer sig den äldsta vägen i skogsbrynet, sedan skymtar vägen som byggdes 1933-34 i regi av Statens arbetslöshetskommission (AK-väg) och längst bort ser man motortrafikleden från 1996. I bakgrunden skymtar Berga naturbruksgymnasium.

Konflikter mellan tillkommande bebyggelse och kulturmiljön

Både öster och söder om den nuvarande bebyggelsen i Västerhaninge finns värdefulla kulturmiljöer - lämningar efter alla som bott där före oss. Boplatser, gravfält, skålgropar och bytomter vittnar om att det bott människor i Västerhaninge sedan 3000 år. Vid exploateringen för den tillkommande bebyggelse som är planerad vid Ribby ängar, Skarplöt och Nedersta kommer en del av dessa värdefulla kulturmiljöer att tas bort eller försvinna ur sitt sammanhang. Enligt den arkeologiska förstudie som genomfördes 1999 är hela Ribby ängar-området och delar av Skarplöt-området "riskområde" för fornlämningar, här finns antagligen fornlämningar som ännu inte hittats och registrerats. I programförslaget presenteras en karta som visar på de konflikter vi nu vet om samt diskussion/förslag till prioritering.

Bebyggelsemiljöer

1. Ribby

1950-1960-tals flerbostadshus i tre våningar uppförda utmed Åkervägen och Gränsvägen. Merparten av fasaderna är täckta av spritputs. Närservice finns i områdets entré i form av livsmedelsbutik, frisör, pizzeria m.m. Inne i området kantas några av vägarna av vackra trädrader. Antalet lägenheter uppgår till ca 450 st.

2. Ribbylund

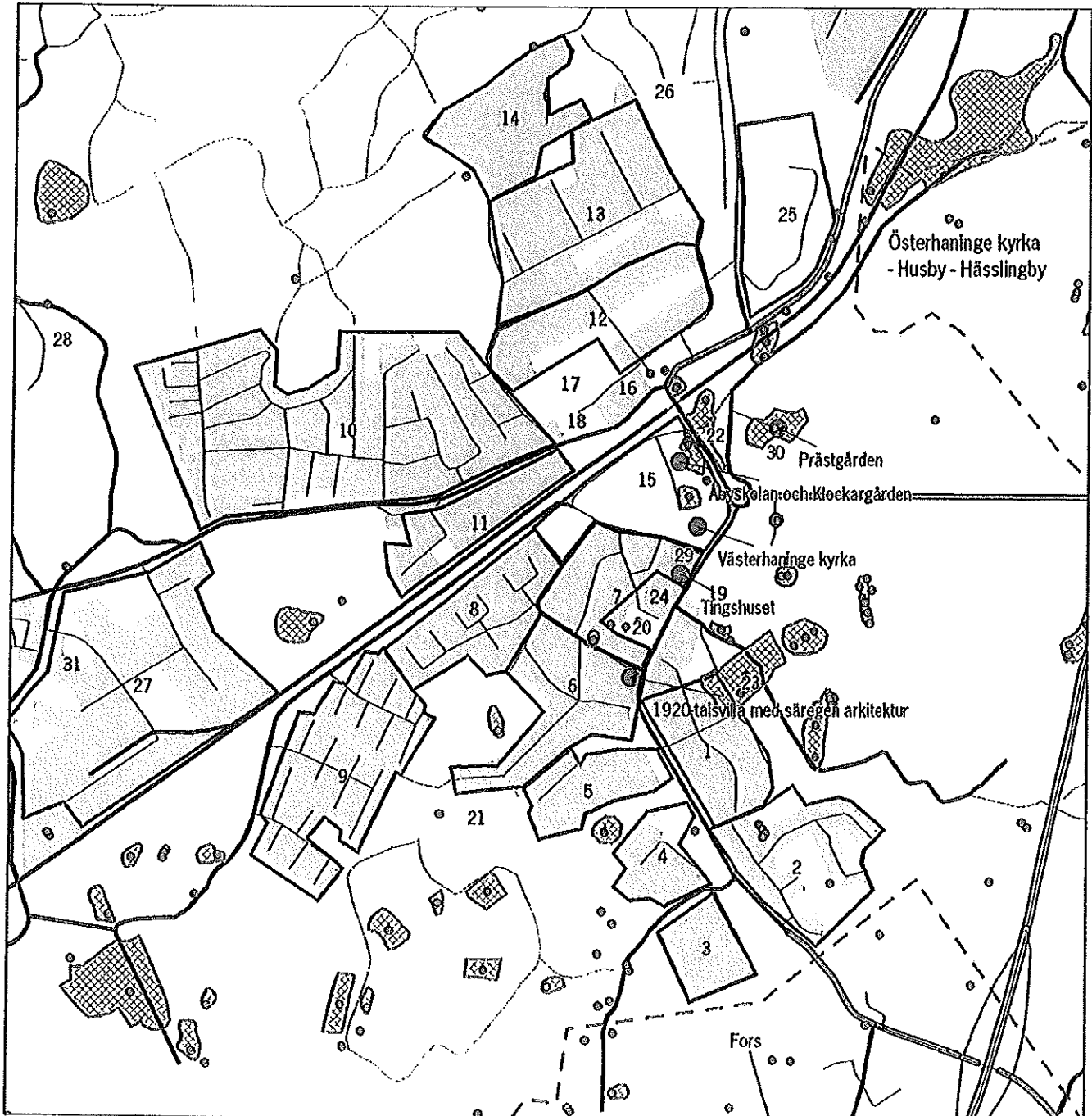
Villa- och radhusområde. Byggnaderna är uppförda med byggnadstegel och sadeltak under 1970-talet. Antal hushåll uppgår till ca 100 varav ca 70 i enfamiljsvillor.

3. Plöjarvägen

Kedjehusområde bestående av ca 90 hushåll i 1,5 våning. Området byggdes i slutet av 1970-talet. Byggnaderna, med i huvudsak träfasad, varierar i färg och är placerade med gaveln mot gatan. Även lägre envåningsbebyggelse i rött byggnadstegel förekommer. Bilparkering sker på två större parkeringsplatser i anslutning till områdets entré.

Kultur- och bebyggelsemiljöer i Västerhaninge

- Bebyggelsemiljöer beskrivna i texten
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad
- Kulturhistoriskt värdefullt område
- Kultur- eller fornlämnning
- Fornlämningsområde

Plöjarvägen

4. Brf. Berget, Huggarvägen

Flerbostadshus i tre våningar som minner om 1960-talets miljonprogram. Byggnaderna är uppförda med betongelement och fasader är obehandlade. Byggekropparna är i vissa fall mycket långa. Trafiken är ordnad efter de planeringsteorier om trafiksegregering som förekom under miljonprogramsuppbyggnaden. Området har getts en ansiktslyftning genom trevliga och genomtänkta väggmålningar. Dessutom bidrar grönskan till ökad trivsel i området. Antal lägenheter uppgår till ca 300 st.

5. Brf. Ribbyberg, Solhemsvägen

350 lägenheter i 2-3 vånings bebyggelse. Byggnaderna är uppförda i slutet av 1960-talet. En yttre upprustning av området skedde i slutet av 1970-talet.

6. Floravägen/Nordanvägen

Radhus i två våningar byggda på 1970-talet. Bostadslängorna är uppförda i trä med gavlar i tegel. Antal hushåll uppgår till ca 150 st. På norra sidan av Floravägen och Nordanvägen har det byggts ett 30-tal villor.

7. Centrumnära bebyggelse

Området utgör den äldsta sammanhängande villabebyggelsen i Västerhaninge. Några av byggnaderna härstammar från 1920-talet och tidigare. Flertalet byggnader är värda att bevara. T.ex. villan på Vintervägen 1, uppförd 1920, ritad av arkitekt Carl Güettler. Antal villor i området uppgår till ca 100 st.

8. Villavägen

Radhuslängor i två våningar inrymmande ca 170 hushåll. Färgsättningen bryter ner storskaligheten på de långa längorna. En enhetligare färgsättning skulle kunna försköna områdets karaktär. Villavägens södra sida är bebyggd med ett 20-tal enfamiljsvillor.

9. Nedersta, Hantverksområdet

Parhus och kedjehus uppförda på 1970-talet. Området består av ca 230 småhus i 1 och 1,5 våningar. Området nås via Nederstaleden.

10. Jägartorp och Norrskogen

Området är beläget norr om Tungelstavägen och inrymmer ca 300 fastigheter. Bostadsgatorna är förhållandevis smala och bostadsbebyggelsen är uppförd från 1950-talet och framåt. Några enstaka äldre hus härstammar från 1920-1930-talet. Inslag av kedjehus/radhus förekommer i Jägartorp.

11. Flerbostadshus vid Tungelstavägen och villor vid Aspvägen

Flerbostadshusen uppfördes av Haninge Bostäder under slutet av 1960-talet. Totalt inryms 219 lägenheter i ett 10-tal trevåningshus. Bebyggelsen som bildar två gårdar nås via Tungelstavägen. Utmed Aspvägen har det byggts ett 20-tal villor. Några av fastigheterna vid vägens slut är obebyggda.

12. Åby

Området har byggts av Haninge Bostäder under åren 1955-1965. Från första början byggdes sju hus på Ringvägen, Tall- och Granstigen med 160 bostadslägenheter. Under slutet av 50-talet byggdes ytterligare hyreshus med totalt ca 420 lägenheter. Under 1960-talet tillkom 22 bostadshus innefattande ca 500 lägenheter. I Åby finns även en bostadsrättsförening med ett 50-tal lägenheter. Byggnaderna är uppförda i trevåningar och vissa inrymmer verksamhetslokaler i källare. I området finns parkanläggning med bl.a. bollplaner.

Under 1988 planerades bostadsförnyelse i området med start på Ringvägen. Idag har den äldsta bebyggelsen genomgått renovering med ett mycket gott resultat.

13. Norra Åby

Låghusområde byggt till största delen mellan åren 1963-1970. Bebyggelsen består av två och trevåningshus. De 11 bostadshusen utmed Ringvägen färdigställdes 1963-1964. 1970 var ytterligare ca. 360 lägenheter färdigställda. Totalt inrymmer området upp emot 500 lägenheter. Området är i behov av förnyelse. Kvarteret Orren är ett mindre område byggt 1991 invid Norra Åby och grönområden. Området består av tre- och femvåningshus med hög standard: hiss, centraldammsugare samt tvättmaskin och torktumlare i lägenheterna.

14. Åbylund

Området byggdes mellan 1983-1985 och består av tvåvåningsbebyggelse med mer än 300 lägenheter. Bostadsbebyggelsen är grupperad kring mindre lektytor förbundna med smala vägar, i huvudsak avsedda för gångtrafik. Grönskan i området ger ett lummigt intryck. Ett populärt område, speciellt för barnfamiljer.

15. Västerhaninge centrumområde

Området innefattar bland annat Västerhaninge Centrumanläggning, Västerhaninge Station, Västerhaninge Kyrka, Församlingshemmet, Gamla Kommunhuset, Västergården, Åbygården (tidigare Åbyskolan), Klockargården samt service- och verksamhetshuset på Klockargatan 13-23.

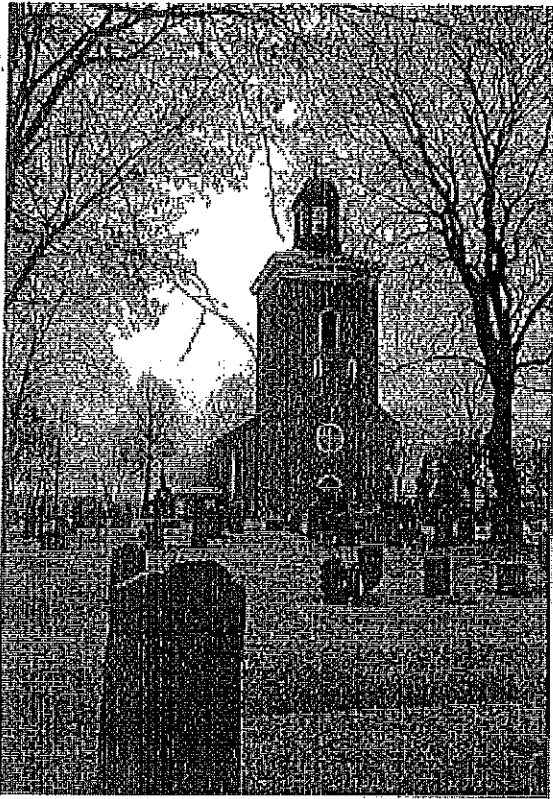
Klockargatan 13-23 (f.d. landstingshuset)

Byggnaden inrymmer bl a hälsocentral, folktandvård, skola, kontor och restaurang.

Västerhaninge Kyrka och Församlingshem

Kyrkans äldsta delarna är från slutet av 1200-talet. Kyrkan fick sitt nuvarande utseende i Karl Johansstil då den restaurerades efter en brand 1831. I juli det året brann kyrkan efter ett blixtnedslag. Bara sakristian, som troligen är från 1400-talet, skonades. Det mesta av kyrkans äldre utsmyckning förlorades i branden.

Församlingshemmet är byggt i en våning med vitt tegel. Byggnaden avgränsar kyrkans område i norr.

Västerhaninge kyrka

Gamla Kommunhuset

Det gamla kommunhuset från 1950-talet är uppförd i rött tegel i två våningar. Byggnaden, som för tillfället står oanvänd, skulle lämpa sig väl för bibliotek, medborgarkontor eller ungdomscafé.

Västerhaninge Station

Stationsområdet har under mitten och senare delen av 1990-talet varit föremål för utrustning; utökad bangård, bussterminalen med direktanslutning mellan buss och tåg, en mellanplattform nås via en gångtunnel som också tjänar som en förbättrad gång- och cykelförbindelse mellan västra och östra Västerhaninge, ny stationsbyggnad dels på sidoplattformen och dels i anslutning till gång och cykeltunneln, uppvärmda väntutrymmen på plattformarna, nytt snabbmatställe. Utförandet genomsyras av hög kvalitet vad gäller arkitektur och konstnärlig utsmyckning.

Västergården

Västergården uppfördes på 1950-talet. Tidigare verksamhet i byggnaden var ålderdomshem. Idag har marinen byggnaden av Tornberget.

16. Åbyplan

Affärshuset vid Åbyplan färdigställdes 1959. Affärshuset, som ägs av Haninge Bostäder, innehåller ca 55 lägenheter, ett 10-tal butiker, garage samt verksamhetslokaler.

17. Parkskolan

Parkskolan som byggdes i två etapper färdigställda 1962 och 1964 var avsedd för lågstadiet. Den ritades av samma arkitektfirma som Ribbyskolan. På skolan finns en mindre gymnastiksal.

18. Parkvillan

Servicehus i fyra våningar, inrymmande 72 lägenheter.

Klockargården

1861 uppfördes ett nytt skolhus som kallades Kyrkskolan eller Norra skolan. Tillbyggnader har skett 1871 och 1893. Undervisningen lades ner 1923 då Åbyskolan (se nedan) var klar. Huset som nu inrymmer hemslöjdsföreningens verksamhet och bostäder kallas i dag Klockargården.

Åbygården, tidigare Åbyskolan

Åbyskolan uppfördes 1922-23 öster om Klockargården. Skolan lades ner 1984 och fungerar nu som fritidsgård under namnet Åbygården.

Västerhaninge Centrumanläggning

Haninge Bostäder är ägare av marken för centrumanläggningen. Anläggningen färdigställdes 1969 och inrymmer ett 30-tal uthyrningsobjekt. Byggnaden är uppförd med mörkt rött tegel och kännetecknas av dess låga och vidsträckt utformning.

19. Ribbyskolan

Skolan består av två delar. Den del som ligger efter Nynäsvägen, Ribby I, blev klar 1954. En personalmatsal kom till 1968 och en tillbyggnad som ersatte en eldhärjad paviljong byggdes 1986. Ribby II, högstadieskolan, uppfördes 1961-63. Den ritades av arkitektfirman Ericsson-Gynnerstedt-Ågren. Aulan rymmer 300 personer. Till skolan hör Ribby Sporthall. Skolan har under åren 1996-97 byggts om och fått nya och moderna utrymmen, bl a en skolrestaurang.

20. Folkhögskolan

Skolhus och elevbostäder byggdes 1962. Verksamheten har pågått sedan 1918 i den tidigare provinssiälläkarbostaden.

21. Ribbybergsskolan

Ribbybergsskolan blev klar 1971. Skolan byggdes för grundskolans låg- och mellanstadium. Den ritades av samma arkitektfirma som gestaltade Ribbyskolan. 1997 fick skolan ett lokaltillskott med två paviljonger. På skolan finns en mindre gymnastiksal.

22. Mormontemplet

Templet uppfördes 1985 av Jesu Kristi Kyrka av Sista Dagars Heliga. Arkitekt var John Sjöström, professor på Konsthögskolan. Stilen kan hänföras till skandinavisk tradition med bl a vitputsade fasader och svart plåttak. I området har det senare tillkommit släktforskningscentrum, gästhem och kyrka.

23. Ribby Gård

Ribby Gård består idag till stora delar av en gammal igenväxt trädgård, en mangårdbyggnad som uppfördes i början av 1800-talet med tillhörande ekonomibyggnaderna av äldre datum. Mangårdbyggnaden är uppförd av i två våningar. Fasaden är gulmålad med vita inramningar och taket består av rött tegel.

24. Bygdegården

Bygdegården uppfördes 1929 på initiativ av Bondeförbundets lokalavdelning. Bygdegården blev en betydelsefull träffpunkt i bygden.

25. Hanvedens Idrottsplats

På Hanvedens IP, i det gamla grustaget, finns ishall, elljusspår, is-oval (vintertid), gräsplan, större och mindre grusplaner samt omklädningsrum.

26. Nytorpsskolan

Skolan, som är avsedd för låg- och mellanstadiet, byggdes 1968-69. Den ritades av samma arkitektfirma som gestaltade Ribbyskolan. På skolan finns en mindre gymnastiksal.

27. Håga industriområde

Det näst största industriområdet, med ca 30 fastigheter, i Haninge kommun. Här finns företag av varierande slag.

28. Lugnetvägen

Gles äldre och nyare villabebyggelse och gårdar som följer Hågaåns övre lopp. Här har en försiktig förtätning pågått, och ännu finns möjlighet till fler kompletteringar.

29. Västerhaninge Tingshus

Huset byggdes troligen mellan 1730 och 1740. Omkring 1820 rustades huset upp och fick en övervåning. 1970 renoverades och flyttades huset 20 meter in på tomten eftersom Nynäsvägen skulle breddas. Övervåningen fick i stort sett behålla sin ålderdomliga prägel medan undervåningen renoverades hårdhänt. Husets äldsta del har en sevärd interiör och samlingar av bl a fornfynd, nyttföremål, tavlor. Haninge Hembygdsförening har sedan 1940-talet sin föreningslokal i huset.

Prästgården

30. Västerhaninge Prästgård

Prästgården uppfördes 1923 i nationalromantisk stil - ljusgul träbyggnad i två våningar och brutet tak. Byggnaden används idag som bostad. Övriga hus som hör till gården - stall, magasin och kuskbostad - är från början av 1800-talet. Kuskbostaden är en välbevarad, timrad och panelad stuga med bl a ett bevarat tredelat innertak, s k tredingstak.

31. Lidakyrkan

På krönet av Mulstavägen ligger Lidakyrkan. Kyrkan är gavelställd mot vägen.

Hanninge
kommun

136 81 HANINGE 08-606 70 00 hanninge.se